

Bil sem celo nemiren, vstal sem in sedel in spet vstal, zamahnil sem z roko, češ da ima Jože pač toliko prednosti zaradi svojih oči, v vsaki stvari je navsezadnje kak okrogli, blagi del; ženske prsi! ko nikoli ni do kraja zvedel, kakšna prikazen je v resnici ženska, mehka oblina trebuha! ne da bi se mu bilo treba kdaj do obupa navdušiti za kaj takega; ali pa dinar, plavajoč nekako v zraku.

Še vedno je bil obrnjen proč in se je slačil. Tedaj sem opazil, da ogleduje svoje perilo, pazno in natančno, ko na njem vendar ni nobene obline! Ne! Morebiti je vse drugače strašno in Jože vidi tudi mikro-organizme, vidi vse luknje v moji koži, razkošno, drobno umazanijo, ki požira brez prestanka. In vse vidi, kako nepreklicno preluknjano je, razgrizljano, razpadajoče, kako večja okroglinja golta manjšo in tako naprej, ta »tako naprej« pa se neprenehno pari, gomazeča razstava bestialnih delcev; za njega sem najbrž že čisto razžrt!

In pravkar se slači na svoj milobni, pomirjeni način, z rahlo mislijo v skrajnem bobku možgan, da bi se nemara lahko spremenil. Medtem ko jaz gotovo nič ne vem, misli. Kako bi mogla biti soba sestavljena iz samih predmetov! Prazne marnje! Moj prijatelj Jože vidi nevidne parazite in jedra in atome, zato je tako, kot je. V službi so ga bržkone porabili kot znanstveni mikroskop, morda preučuje zamotane lišaje in tujke na različnih telesih. Pravi gruči znanstvenikov okoli sebe: »Tako je zdaj stanje: ta velika fronta organizmov maršira na matično telo, že golta,« pravi. Pri tem se muza fronti marširajočih, vidi, kak izraz imajo.

Vstal sem in spet sedel. Oni tam je bil, končno, čisto gol.

MESTO

Ivanka Hergold

1

Iz redkega jutranjega mraka se je golilo mestno obzidje. Kolesa vlaka so odmlela naprej, midva pa sva obstala začudeno: kje je še kako mesto, ki ima obzidje, navadno prideš in greš kakor iz vasi. Tostran visokih, rdečkastih kamnov ni bilo niti ene hiše.

Pred obzidjem je bila stražarnica. Ko sva prišla že čisto blizu, sva opazila jasni, beli obraz stražarja za stekli.

»Hej!« je rekel. »Vidva tam.« Nekaj časa naju je pustil čakati pred okencem. Pa ne, da bi imel kaj opraviti. Opazoval naju je.

Vprašal naju je po vsem, po rojstnih podatkih, službi itd. Imel je paralizirano roko, visela mu je nekam važno ob telesu, morda pa je

dajala tak vtis le zaradi stražarjeve bele uniforme, posute z drobnimi, neznanimi odlikovanji.

»Ali res nameravata vstopiti?« je vprašal. »V tem mestu moraš živeti, nobene stvari si ni mogoče ogledati, z drugimi besedami: če vstopita, bosta morala ostati tu. Jaz sprejemam.« Nasmehnil se je, tako njegove besede niso bile slišati zelo resnične.

Spet je zbrano povzel: »Ko vstopita, postane to mesto vajino, vsak posebej, ti in ti, mora s tem mestom živeti, tako je tudi zraslo obzidje.«

Obraz se mu je zakrknil v svečano ravnodušnost. Vedel je, kako in kaj. Ni bilo kaj dvomiti, njegova služba je morala biti donosna; če pritrdiš, se zganem, drugače ostaneš v nekem onkraj.

Navaden vrvež je bil v mestu: ljudje so kapljali iz trgovin, le nekoliko počasneje so se premikali vzdolž pločnikov.

Hodila sva mimo izložb, v katerih se je blago kopičilo brez dela in brez reklam, mimo drevoreda, kjer so stali nenavadni spomeniki. Ugibal si lahko, ali so tisto spomeniki človeških hudodelstev ali pa izredne umetnine hvaležnega darovalca, vnesene v park, da bi kraj le imel neko običajno podobo.

Znašla sva se v stanovanjski četrti. Srečavala sva ljudi, prihajali so tik naju, prijazno so se nasmihali, kakor da bi hoteli skriti svojo podobnost.

»Dobrodošla!« so rekli kot stari znanci.

»Ali nimamo danes čudovitega sonca,« je pokazalo neko dekle na živo rdečo kroglo, da so ji beli prsti zakrvaveli.

Ali pa so naju samo pozdravili z razumevajočimi, prijateljskimi pogledi.

Kar tako mi je prišlo na misel, da naju hočejo za kaj izrabiti, ali pa da imajo, najmanj, z nama kak poseben namen.

»Tamle se nastanite!« je pokazala z roko stara ženica. Kakor da je prišla pravkar iz cerkve in so bili njeni prsti še vlažni od blagoslovljene vode.

Stanovanje sva dobila v prvem nadstropju. Vzpenjala sva se po stopnicah; ko so se spodaj odprla vrata, žival tako lahkotno skoči na hodnik. Nagnila sem se čez balustrado: rumen obraz s črnimi kodri in mehki, mačji očmi je veselo zanihal v režo.

Zgoraj sva našla vrata že priprta. Sobe so bile prostorne, z belimi, visokimi stenami, med njimi je še tlel duh po prejšnjih stanovalcih. Bilo mi je tesno, kakor takrat, ko legaš v bolniško posteljo in so žimnice še razgrete od tuje krvi.

Prebivalci so vedeli, da sva v sobi. Hodili so mimo, se ozirali na balkon in zadoščeni spuščali poglede.

— Hotela bi se pogovoriti s tabo o mestu, o tem, če bova morala ostati tu, o ljudeh tam spodaj.

Zdelo se mi je, da bo treba pričeti.

Mehko sem zaplahutela z rokami, da so postale čudežne in lepe. Zaploskam in na nebu se prikaže otroško sonce. Še vedno popotuje. Drsi po nebu, drsi, Zemlja je negibna. Tako prideš k meni in vse ugasne, kakor svetloba, ko sva zagrnila zaveso.

*

* *

Popoldne na ulici ni bilo žive duše. Trgovine so ostale odprte, niti prodajalcev ni bilo videti.

Prostor je bil toliko izpraznjen, da sva, ko sva križarila po mestu, večkrat zadela ob obzidje, mesto nazadnje ni bilo preveliko, vse ulice je bilo mogoče prehoditi v enem popoldnevu.

Iz odprtih vež je zaduhalo po ljudeh. In ko je padlo sonce za obzidje, bi bila najraje odšla, visoke sence so legale druga na drugo — in ulice so napolnili človeški koraki.

Prebivavci mesta so se začeli zbirati pred centralo. To je bila največja stavba v mestu in njena visoka okna so dajala vtis neke uradne ustanove.

Zagrnilo so naju s telesi, se prerivali, pozdravljali, lezli med naju — mahoma nisva stala več skupaj. Mene so sprejele ženske medse.

V prvem mraku so postali človeški obrazi prsteni. Ženske so bile čudno nežne z menoj, kakor dobre matere z nevesto, ki ji je treba pripraviti kak lep trenutek pred dobo, ki jo bo izenačila z njimi.

Šušljale so in pršele vame, nekdo je prinesel rdečo zastavo in jo obesil nad vhodna vrata, in potem je tam nihala v vetru.

Ob meni je stala deklica, okoli dvajset jih je morala imeti. Bila je tako čudežno bitje, da me je le njenā visoka, pokončna drža prepričala, da živi. Kadar je vdihnila, se ji je telo usločilo nazaj, ob izdihu pa jo je nagnilo proti meni. Njene oči so bile videti črne, kakor da se je v njih za zmeraj zlomila svetloba, iz katere so zdaj rasle.

Šepetanje, brbotanje in pregibavanje oblek je valovilo v meni, med te neštevilne, pol polzeče, pol vdane gibe je poniknila tudi moja vznemirjenost.

Deklica je stala ob meni in se neopazno premikala proti vratom. »Tako sprejemamo novince«, je rekla. Že me je peljala v sobo, govorila in obenem delala svoje poklicne gibe: snela je z nekega klina obleko, podobno svoji, me rahlo položila na mizo in si dala opraviti okoli mene. Z dolgimi, podolžnimi gibi je začela masirati mojo kožo.

»To je za dober krvni obtok,« je rekla. V obraz je postala še bolj bleda, vsa njena moč se je zbrala v prstih. Kot poželenje me je obšlo, ko je ona s svojim skorajda breztežnim telesom tako visela nad mano, kakor bela sanjska veja.

»Z vsakim, ki pride, je tako.«

Vzdihnila je. »Nobenega drugega dela ni razen tega, da rediš kri. In jo daješ seveda, včasih vsak drugi dan, če so potrebe. Navaditi se moraš, da jo daješ rad. Odpor privede navadno do smrti. Potem se neha tudi ljubezen. Tu ne rodimo otrok. Sprejemamo novince in pokopujemo mrtve.«

Aparatura je govtala kri, slišala sem, kako je tekla. Potem sem zaspala kakor dojenček, ki se je iztekel v novi svet.

Bilo je belo in stekleno, vrata so bila steklena, glaževnat je bil strop, aparatura je bila kakor steklena ženska, s prozorno tančico prek obraza.

Stala sem na balkonu. Na levi, kakih petsto metrov proč, sem tedaj prvič opazila drobno migljanje reke, komaj nekaj metrov dolg izsek, vso jo je drugače prekrivalo vejevje. Razveselila sem se je, kakor da je dana samo meni, od dolgega zrenja pa sem začela dvomiti, če sploh teče reka čez mesto, saj je z možem nisva videla, ko sva si ga ogledovala.

In čutila sem znano toploto pod kožo, otipala sem se, bila je hladna. Zahrepenela sem po možu.

Po odvzemu se prebivalci niso več ozirali na balkon, vendar so ostali ravno tako prijateljski kot prvi dan.

Mož je bil zategadelj še bolj uničen. Njegova lepa polt se je zapelnila, udje so mu drhteli od slabosti. V očeh ni bilo nobene radovednosti več, roženica je umirjena, brez leska, dajala videz mrtvega. Prve dni je hodil po prostoru kakor jetnik: »To je goljufija, ampak dvignil se bom nadnjo, boš videla (pri tem me ni niti pogledal), da bom našel izhod.« Kar naprej je to ponavljal. Kakor pomilovanje me je obšlo, saj je bil tako izčrpan, da se je oprijemal pohištva ob hoji. Kasneje, ko se je slabosti nekoliko privadil, je njegova drža postala nenavadno pokončna.

»Važno je, da se ne predaš in ne izenačiš z množico. Tako se obzidje umakne v daljavo, postaneš svoboden. Obzidja vendarle ni, vse sva si izmislila,« se je opogumljal.

»Premalo krvi so ti vzeli,« sem rekla hudobno.

»Bi me rada videla ponižanega kot glisto?« je dejal.

Zaprla sem balkonska vrata in se mu približala.

Stal je sredi sobe. Pokleknila sem podenj in mu objela mlahava stegna. Tedaj se je njegova dlan utrgala nekje izpod stropa in plosknila na moje teme.

Podolžno sem obležala pod njim, kakor da sem brez obleke, solze, ki so mi silile v oči, so se strjevale v sluz, mi lezle v usta, da je jezik trdel od odpora.

Poležavala sva dolgo in legala zgodaj. Mož se je vsako jutro obrnil k meni: »Me slišiš, ne morem več, ne morem tako biti.« Pogledal je prek mene v strop; dotaknila sem se njegove kože, bila je hladna, mehka in spolzka.

Zaškrebalo je po vratih. Mačja glava ženske iz pritličja je zajezila špranjo.

»Pismo,« je rekla, ne da bi bila pozdravila.

»Najbrž še ne vesta,« je pristavila, stopila je k nama in se nagnila nad najini telesi. »Govori se, da pride nov poziv.«

Bilo je povabilo na sestanek. Mož si je od njega mnogo obetal. »Morda se zasveti kakšna možnost.« Premeril me je. »Obleci svojo najboljšo obleko.«

Obleka je bila ugaslo rdeča in zapeta pod ovratnikom. Mož me je nezadovoljno ogledoval. Vzel je škarje in izrezal obleko tako globoko, da je komaj pokrivala vršičke mojih prsi.

S svojim slikarskim čopičem je narisal na svilo živo zelene liste. Potrpežljivo je cufljal izrez, da je napravil rese. Ko je končal, se je še dolgo ukvarjal z mano in nazadnje ne čisto zadovoljen zamrmral: »Dobro, dobro.«

Sprejemal je visok, suh človek, najbrž bivši oficir. Nič ni bilo videti, da je nezadovoljen, reža ustnic se mu je nasmihala, mogoče se je nad vsem zabaval.

Pogledal je v moj izrez in se odpustljivo nasmehnil. Oči so se mu nekoliko razširile, v nosnicah mu je utripnilo.

Ljudje so se za trenutek ozrli v naju. Ob stenah so stale dolge mize, polne posodja z jedmi. V velikanskih vazah so dehtele plemenite vrtnice. Pa je vseeno bilo čutiti jedki duh po človeškem potu.

»Pridite vendar jest,« je pristopila ženska z mačjo glavo. »Nikar tega zanemarjati. Pravzaprav vam tega ne bi smela povedati, pa vam bom. Vaša predhodnica je začela tako kot vidva. Majceno hrane, kakor je poje piška. Pa je tako, vidite tako.« Nagnila je glavo, sprostila mišice in izvrgla jezik. »Ne vznemirjajte se. V slehernem stanovanju je kdo bil, ki je tako, tako vidite...« in je iztegnila jezik.

Govorila je razmeroma glasno, a sem kljub temu prisluškovala paru, ki je stal poleg mene, drobna ženska je šepetala moškemu:

»A tega duha ne odpraviš, zračiš, lahko bi se utaboril sredi trga, pa bi okoli zaudarjalo kakor iz konjske staje. Za vonje sem neverjetno občutljiva. Če bom umrla kako leto prej, kot mi je umreti, bom zaradi tega človeškega smradu.«

»Kdo bi si mislil, da lahko človek toliko smrdi,« se je strinjal moški. »Nekaj pa vam priporočam, to pomaga najobčutljivejšemu vohu, intenzivno mislite na vijolice ali kako drugo dišavo. Govorite si: Joj, kako diši po vijolicah ali, recimo, vrtnicah. Vedno tako: Joj kako diši, diši. Vdihnite zrak, zadiši vam po cvetju!«

Čutila sem, kako me mož gleda.

»...prijetno. Svoj živ dan nisem jedel takih dobrot...«

»Ja, se privadiš. Z razumnim ravnanjem lahko doživiš šestdeset do sedemdeset let. Poznam nekega starca...«

Drobna ženska je odprla vhodna vrata. Stiskala se je za vratno ploskev: Že diši, dišijo šmarnice, joj, kako diši. Kakor da so bili izrezani iz lahkega pisarniškega papirja, tako so začeli ljudje nihati.

Ženska je odprla tudi okno. Tedaj so se lepili ob stene, ob vaze in stole.

Ali tudi jaz tako niham? Mož je zaplesal v prepihu. Strašno se je trudil, da bi dosegel sredino sobe.

Bivši oficir je zaprl vrata in se naslonil nanje s hrbtom. Ozrl se je v mojega moža, se sklonil čez moje rame: »Peljal te bom na obzidje, če boš moja.«

Mož je končno obstal v sredini. »Akt!« je rekel. »Jutri vam ga bom upodobil za mestni park.« Pomahal mi je z roko. »Ne drži se kakor malomeščanka,« mi je šepetal v lase, »saj veš, da so čisto na psu, samo dihajo še, iz papirja so navsezadnje. Igraj, brani se.«

Segel je v izrez. Njegovi nohti so bili dolgi, zažrlji so se mi v kožo in po dolgem sparoli obleko.

Slikarska barva je preniknila do moje kože, po trebuhu je vonj barve prevladal. Ljudje so se strnili skupaj, prelamljali vratove, čeprav se je zdelo, da jih bo močnejša sapa od okna sem vrnila na prejšnje mesto. Suhi oficir je celo počenil poleg. Še vedno se je smehljaj.

Ljudje so takrat močno sopli, moški so imeli nekam skamenjene obraze, ženske pa lica spuščena in stara; oficir se je prenehal smehljati.

Poziv! Poziv! je šlo od ust do ust. Samogibno smo se izgubili skozi vrata in se v procesiji pomaknili proti centrali.

Sedaj smo se slačili vsi v eni sobi, maserka je imela polne roke dela. V sobi za odvzem ni bilo žive duše. Ljudje so legali pod aparaturo, ki je vsakemu odvzela določeno količino krvi.

Mož se po tistem dolgo ni več dotaknil slikarskega stojala. Prej je včasih pristopil, potežkal ljubeče v platno zamotani zavitek in skorajda rekel: »Ko pride tisti trenutek... Počakajmo majčkeno...«

Nekoč me je sredi noči prebudil. »Si dovolj budna?« je šepetal. »Najlepšo obleko ti kupim, ko prideva odtod. Videl sem reko. Mogoče bi se dalo...«

Večkrat na stopnišču srečam visokega oficirja. Ustnice ima stisnjene v predolgo in preravno črto, tako da lahko potem ugibam, ali se je smehljal ali ne. Ukvarjam se tudi z mislijo, da mu kdaj odkrito namignem, morda pa me le popelje na obzidje.

Zasačila sem moža, da ga zadnje čase zanima maserka. Odvezal je svoj slikarski zavitek. Ko zvečer maserka prečka trg s simboličnim vrčem pod pazduho, čisto onemi; zabavam se tako, da mu takrat zastavim čimveč vprašanj, na vse odgovarja: »Da, da, seveda.«

Tako celo mislim: kar pozabil bo, da bi si izmišljal izhode in lepega dne ne bo hotel iz mesta.

ŠTIRI PESMI

Igor Malahovsky

MREŽNICA 1

Na površini noči
so se počasi zbirala drevesa
in tiho prižigala sveče.
Z njihovih vej se je v
šelestu
spuščalo drobno listje
in se stapljalo z nizko
travo.
Veter se je pozabil na
strehi večera,
zato so plamenčki
neslišno tleli svojo
luč.
In te zazebe okoli vratu,
da ti pokajo žile kot
slama;
pohajkuje s sivino